

ЛУЦИК Юлія Олександрівна (кандидат економічних наук, доцент)

<https://orcid.org/0000-0002-1486-2336>

ДЕМЕНЕВ Олександр Миколайович (кандидат технічних наук, доцент)

<https://orcid.org/0000-0003-2804-1456>

ПАРХОМЕНКО Павло Петрович (кандидат економічних наук)

<https://orcid.org/0000-0002-1026-3723>

ТЕЛЕГІН Вадим Володимирович

<https://orcid.org/0000-0001-6896-3848>

Національний університет оборони України, Київ, Україна

ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ ТА НАДІЙНОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ОБОРОНИ І БЕЗПЕКИ УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

У статті узагальнено досвід з адаптації вітчизняної економіки, в тому числі і бізнесу, до змін ситуації в державі. Проаналізовано заходи Уряду щодо забезпечення фінансово-економічної стійкості, як однієї із ключових складових економічної безпеки та національної безпеки України в цілому. В тому числі, висвітлено проактивні заходи, які були вжиті з метою мінімізації негативних наслідків інфляційних процесів та від'ємної ділової активності, оптимального використання наявних ресурсів на найбільш пріоритетних напрямках та можливі шляхи розв'язання нагальних потреб, в першу чергу сектору безпеки і оборони та соціальної підтримки населення. Зазначено, що досвід відновлення економіки від втрат та руйнацій внаслідок бойових дій показує, що на державному рівні відбувається перегляд традиційних уявлень про економічну безпеку та національну безпеку держави в бік пріоритизації енергетичної стійкості, як однієї із визначальних складових економічної безпеки та національної безпеки в цілому.

Ключові слова: втрати економіки, адаптація економіки, інфляційний звіт, податкова політика, фінансово-економічна стійкість, оборона та безпека.

Вступ

З перших днів російського повномасштабного військового вторгнення в українська економіка зазнала значних втрат. Військові події завдали потужного удару по всіх ланках економічної системи держави. Системного узагальненого підрахунку збитків України, після 16-ти місячної війни, у відкритому доступі не опубліковано. Так як кожний день супроводжується черговими невідворотними втратами. Періодичні аналітичні матеріали, що з'являються у засобах масової інформації, свідчать про поступову стабілізацію економічної ситуації в державі, адаптацію економіки до умов війни і формування економічної стійкості.

Питання економічної безпеки, економічної стійкості постає як одне із найбільш пріоритетних в науковому практичному і фаховому середовищі. Із чисельних публікацій на увагу заслуговують роботи вітчизняних учених: В. Горбуліна, А. Качинського, Г. Ситника, В. Мандрагелі, В. Смолянюка, О. Суходолі, О. Резнікової та ін. [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Питання економічної безпеки, економічної стійкості постає як одне із найбільш пріоритетних в науковому практичному і фаховому середовищі.

Із чисельних публікацій на увагу заслуговують роботи вітчизняних учених: В. Горбуліна, А. Качинського [7, 8], Г. Ситника, В. Мандрагелі [9],

В. Смолянюка [11], О. Суходолі [12], О. Резнікової [13] та ін.

Розглянуті в тезах результати аналізу щодо набутого досвіду з підтримання економічної стійкості в державі в умовах війни раніше не досліджувалися та знаходяться на початковому етапі свого становлення та розвитку.

Відповідно мета дослідження – дослідити сутність економічної безпеки та довести посилення ролі і важливості питання економічної стійкості, особливо за умов повномасштабної агресії рф: узагальнити досвід з адаптації вітчизняного економіки, в тому числі і бізнесу, до змін ситуації в державі, проаналізувати заходи Уряду щодо забезпечення фінансово-економічної стійкості, як однієї із ключових складових економічної безпеки та національної безпеки України в цілому.

Матеріали та методи

Так, 19 травня 2023 року у електронному виданні “Економічна правда” було опубліковано інтерв'ю Міністра фінансів України Сергія Марченка стосовно заходів Уряду щодо стабілізації фінансово-економічної ситуації в державі, а також вкладу українського бізнесу у наближення перемоги. Міністр концентровано виокремлює принципіві форс-мажорні проблеми національної економіки, які раптово виникли з моменту агресії рф проти

України, висвітлює проактивні заходи Уряду, які були вжиті з метою мінімізації негативних наслідків для економіки країни та можливі шляхи розв'язання нагальних потреб сектору безпеки та оборони держави [14].

Виклики та абсолютна невизначеність полягали у наступному:

фактичний параліч бізнесу в Україні у перші місяці війни. Станом на травень 2022 року майже 79% малих і середніх підприємств повністю або частково призупинили роботу. Лише незначна частина підприємств, здійснила релокацію та відновила роботу;

розрив ланцюгів постачання, проблеми пов'язані із логістикою, значно ускладнили, однак не зупинили роботу виробничого сектору економіки;

загальне падіння економіки за підсумками 2022 року становило 29,1%.

Результати

За оцінкою Міністра фінансів України, сьогодні держава перебуває у значно кращій економічній ситуації, порівняно з попереднім роком. Інфляція знижується швидшими темпами, ніж прогнозувалось: з 26,6% у грудні 2022 року до 17,9% у квітні 2023 року. Уряд утримується від монетарного фінансування у 2023 році, а прогноз зростання ВВП підвищено до 3,2%.

Відповідно до макроекономічного прогнозу Національного банку України, опублікованому в Інфляційному звіті у січні 2023 року, прогнозується зниження інфляції з весни 2023 року до 18,7%, зріст реального ВВП на 0,3%, та відновлення економіки починаючи з 2024 року, насамперед завдяки очікуваному зменшенню безпекових ризиків [15].

Безпекові ризики залишаються визначальним чинником в оцінці перспектив подальшого розвитку економіки України. Тому найвагомим ризиком є термін та інтенсивність активних бойових дій.

Економічне зростання у наступному році відбудеться, однак повільними темпами (близько 2,0%). Повільнішим буде відновлення ринку праці, як у частині зниження безробіття, так і підвищення зарплат. Споживчі настрої також залишаються пригніченими, а девальваційні очікування вищими через менші обсяги валютних надходжень від експорту. Інфляція стримуватиметься продовженням мораторію на підвищення тарифів на окремі житлово-комунальні послуги, проте значно прискориться після його скасування. У разі реалізації сценарію більш тривалої війни Національний банк України (далі – НБУ) зберігатиме жорсткіші монетарні умови. Водночас, частково негативні ефекти від продовження терміну та інтенсивності війни компенсуватимуться більшими обсягами міжнародної допомоги – у негативному сценарії МВФ фінансові потреби на чотири роки дії програми EFF, що гарантуються міжнародними партнерами, зростають до 140 млрд дол США порівняно з 115 млрд дол США у базовому сценарії.

У 2023 році в Україні не очікується різкого стрибка економічної активності на тлі високих ризиків безпеки й дефіциту електроенергії, які придушуватимуть споживчі й інвестиційні настрої. Економічна активність залишатиметься слабкою, але поступово

пожвавлуватиметься в міру зниження безпекових ризиків. Нацбанк прогнозує значне підвищення рівня безпеки лише на початок 2024 року. Дані в новому інфляційному звіті Нацбанку свідчать, що втрати ВВП цього року становитимуть 1,9 відсоткового пункту, а у 2024-му – 0,6 відсоткового пункту.

Є ще й інші фактори, які очікувано негативно вплинуть на економіку в 2023 році. Серед них: зниження споживання, високий рівень безробіття, слабкі темпи повернення мігрантів, складнощі з весняним посівом, скорочення експорту.

Відповідно до щомісячного трекеру економіки України під час війни у квітні 2023 року річна інфляція становила 17,9% розрахункового рівня (далі – р/р.). У травні – 15,3% р/р. Інфляція сповільнювалася за всіма категоріями товарів та послуг. Залежно від того, наскільки серйозними будуть наслідки знищення Каховської ГЕС, вони також можуть негативно вплинути і на темпи сповільнення інфляції [18].

Серед основних чинників, які впливають на сповільнення інфляції – стабільне енергопостачання, зменшення світових цін на паливо та відмова уряду та НБУ від фінансування дефіциту бюджету за рахунок друку гривні.

Облікова ставка залишається незмінною на рівні 25%. Наразі НБУ планує починати зменшувати її у IV кварталі 2023 року. Раніше планували робити це у II кварталі 2024, але сповільнення інфляції та стабілізація макроекономічного становища сприяє більш ранньому зниженню ключової ставки. Дохідність однорічних гривневих військових облігацій залишається на рівні 18,5%. Середні ставки за депозитами фізичних осіб (UIRD) стабілізувалися у коридорі 13-14% і практично не зростають.

Все ще існує потреба у великих продажах валюти з боку НБУ. Однак, міжнародні резерви НБУ продовжують бити рекорди та за результатами квітня сягнули 35,9 млрд дол. США. Це новий історичний максимум за одинадцять років. На зростання резервів вплинули в першу чергу значні надходження іноземної фінансової допомоги та менші обсяги валютних інтервенцій НБУ з продажу валюти.

Офіційний курс залишається фіксованим на рівні 36,57 грн/дол. Готівковий обмінний курс гривні практично не змінювався: 37,40-37,90 грн/дол. станом на 15 квітня; 37,40-37,80 грн/дол. станом на 15 травня. НБУ поступово продовжує пом'якшувати валютні обмеження: 21 квітня розширив можливості банків здійснювати операції з продажу готівкової іноземної валюти населенню та дозволив переказ іноземної валюти за кордон е-резидентами.

За словами Сергія Марченка, у міжнародних партнерів України викликає здивування і захоплення одночасно: як в умовах війни Уряду України вдалося у цілому утримати фінансово-економічну ситуацію в державі на належному рівні та фінансувати військову кампанію проти агресора, який в кратному співвідношенні переважає по кількості.

Запорукою таких результатів була, по-перше, система заходів, яку Уряд планомірно впроваджував до 24 лютого 2022 року, що на сьогодні дозволило забезпечити запас міцності фінансової системи.

По-друге, відповідальність та патріотизм

українських підприємств, які з початку війни незважаючи на безпрецедентні виклики та абсолютну невизначеність, адаптувалися до умов війни і продовжували працювати та сплачувати податки. По-третє, міжнародна допомога країн-партнерів, яка на сьогоднішній день залишається одним із джерел фінансування першочергових потреб, так як економіка потребує відновлення.

Відповідно Урядом було вжито ряд заходів щодо стабілізації фінансово-економічної ситуації:

Заходи до формування та реалізації податкової політики. Податки є тим палним, яке живить наше прогностичне агресору, сектор безпеки і оборони фінансується виключно за рахунок податків та внутрішніх запозичень.

Так, 2,3 млн платників податків, які зареєстровані на територіях ведення бойових дій або тимчасово окупованих територіях, сплатили податків, зборів та платежів на 278,1 млрд грн (Харківська, Херсонська, Запорізька області). Державний сектор економіки та підприємці продовжували працювати, навіть на тимчасово окупованих територіях, та сплачувати податки до державного бюджету, незважаючи на утиски окупаційної влади.

Крім того, з метою підтримки Збройних Сил України, податки сплачували не тільки вчасно, а і наперед. За період з березня по червень 2022 року додатково було сплачено 32,9 млрд грн.

Завдяки неймовірним зусиллям, податкові надходження до загального фонду держбюджету (не враховуючи ряд факторів, таких як приріст за рахунок інфляції та вимушене тимчасове невідшкодування ПДВ), зросли на 2% порівняно з 2021 роком, що становило 627,7 млрд гривень.

Надзвичайно важливими є ефективні і виважені дії Уряду щодо оптимального використання наявних ресурсів на найбільш нагальні напрями (насамперед оборона та соціальна підтримка населення) та уникнення ініціатив щодо збільшення видатків без забезпечення відповідного їх покриття.

Оборона і безпека займають 2/3 видатків бюджету. Витрати на оборону за 4 місяці 2023 року склали 561 млрд гривень, що становить 57% від загальних витрат, а на громадський порядок та безпеку було витрачено 129 млрд гривень (13%). Найбільша "цивільна" стаття витрат, соціальний захист, досягла 157 млрд гривень. Інші витрати за 4 місяці 2023 року, включаючи охорону здоров'я, загальнодержавні функції та освіту, становили всього 15% витрат, або 146 млрд гривень, залишаючись на рівні помісячних витрат 2022 року в номінальному вираженні [20].

Заходи Уряду із стимулювання платників податків.

З метою, щоб приватний сектор економіки, зареєстрований на тимчасово окупованих територіях або територіях, де велись активні бойові дії, був спроможний і надалі функціонувати та підтримувати економіку, Уряд працював над створенням умов для переміщення та реєстрації підприємств на безпечній території. Було започатковано низку ініціатив, які дозволили перереєструвати та перевезти підприємства. Як результат, за рік війни майже 19 тис. підприємств змінили місце реєстрації.

Заходи Уряду із стимулювання фінансово-

економічної стійкості.

Уряд України запровадив ряд програм, зокрема: кредитування "Доступні кредити 5-7-9%", програма держгарантій на портфельній основі, державна грантова програма для бізнесу.

Заходи Уряду з підтримки стійкості енергетичної системи.

Важливою передумовою, що дасть змогу уникнути спаду економіки, за підсумками поточного року, є підтримка стійкості енергетичної системи, зменшення впливу дефіциту електроенергії (e/e) на економіку. Через цілеспрямовані атаки росії на енергетичну інфраструктуру в Україні утворився значний дефіцит e/e. Водночас, зважаючи на масштаби пошкоджень, енергосистема продемонструвала високу гнучкість та адаптивність. А завдяки пристосуванню бізнесу економіка й надалі працює, хоча на менших рівнях потужностей [17].

НБУ розглянув два сценарії подальшого розвитку подій з дефіцитом e/e: базовий і песимістичний.

Базовий – передбачає відносно швидке відновлення енергосистеми завдяки ремонтам та оперативним поставкам обладнання.

Песимістичний – враховує суттєвіші руйнування енергогенеруючих підприємств або магістральних мереж, тимчасову зупинку окремих блоків АЕС через зниження маневреності системи, суттєві втрати у тепло- та газопостачанні, а також тимчасові тривалі відключення e/e в дефіцитних областях України [19].

Дефіцит e/e призводить до зниження обсягів виробництва та скорочення споживчого попиту. За реалізації базового сценарію від'ємний внесок у ВВП у 2023 році оцінено НБУ в 1,9 відсоткового пункту (в.п.), а у 2024 році – ще в 0,6 в. п. Натомість, якщо реалізується негативний сценарій, то внесок буде суттєвішим – 3,6 в. п. та 1,5 в. п. відповідно у 2023 та 2024 роках.

Дефіцит e/e також призводить до втрат зовнішньої торгівлі, передусім через збільшення імпорту нафтопродуктів та енергоносіїв. У базовому сценарії втрати у 2023 році оцінено у 2 млрд дол. США та ще в 0,5 млрд дол. США у 2024 році, в негативному – 4 млрд дол. США та 1,2 млрд дол. США відповідно.

Внаслідок зростання виробничих витрат бізнесу проінфляційний вплив енергетичного терору посилюється порівняно з попереднім роком та в II-III кварталах 2023 року становитиме 3 в. п., а наприкінці року знизиться до 2 в. п. за реалізації як базового, так і песимістичного сценаріїв. У другому сценарії вищий тиск з боку витрат компенсується слабшим сукупним попитом.

Поточний макропрогноз НБУ ґрунтується на базовому сценарії.

Слід зазначити, що за останнє півріччя Урядом проведена значна робота із зменшення дефіциту електроенергії та його негативного тиску на економіку.

Згідно повідомленню Департаменту комунікацій Секретаріату КМ України, від 05.05.2023 року КМ України за поданням Міністерства енергетики схвалив Енергетичну стратегію України до 2050 року. Документ відображає цілі Європейського зеленого курсу та базується на принципах комплексного підходу до формування та реалізації політики у сфері енергетики, створення умов для сталого розвитку економіки

України. У Стратегії, зокрема, враховані:

наслідки повномасштабної війни російської федерації проти України, посилення ролі енергетичної безпеки та зміцнення стійкості енергосистеми;

результати приєднання ОЕС України до європейської мережі операторів системи передачі електроенергії (ENTSO-E) та поглиблення інтеграції енергетичної системи України в загальноєвропейську;

наявність новітніх технологій (зокрема виробництво та використання водню в енергетичних цілях, малі модульні ядерні реактори, установки зберігання енергії тощо), технічні зміни в енергетичному секторі, світові тренди та інноваційні рішення, вимоги до екологічної безпеки згідно з нормами ЄС та прийнятим зобов'язанням України;

міжнародні зобов'язання України щодо енергоефективності та використання ВДЕ, зменшення викидів парникових газів тощо;

децентралізація генерації електроенергії по всій території країни для поліпшення стійкості та надійності енергозабезпечення.

Уряд Італії через Європейський банк реконструкції та розвитку (СБРР) надасть EUR10 млн гранту НЕК "Укренерго" на підтримку ліквідності і проведення ремонтних робіт. Фінансування від Італії допоможе забезпечити "Укренерго" ліквідністю та провести термінові ремонтні роботи.

Модернізована НЕК "Укренерго" повідомила про завершення модернізації та успішне триденне з 7 квітня цього року тестування потужної міждержавної ЛЕП 400 кВ між Україною та Польщею спільно з польським оператором системи передачі PSE. Загальна вартість проекту становила 350 млн грн, крім того, приблизно 1 тис. тонн необхідного обладнання надано безкоштовно польськими партнерами. Лінія посилить зв'язки між українською та європейською енергосистемами, становить додатковий елемент європейської енергетичної безпеки та сприяє розвитку стабільної енергомережі в Україні.

П'ятого травня 2023 року Державне підприємство Національна акціонерна енергетична компанія «Енергоатом», МАГАТЕ і Міністерство Європи та закордонних справ Франції уклали тристоронню угоду про співпрацю. Документ передбачає надання Францією допомоги для Енергоатома у закупівлі через МАГАТЕ запасних частин для дизель-генераторів.

Словацький оператор системи передачі SEPS передає «Укренерго» 8 вантажівок обладнання для відновлення магістральних підстанцій, що постраждали під час російських ракетних атак та обстрілів. Обладнання загальною вартістю 1 мільйон євро допоможе відновити роботу кількох високовольтних підстанцій у різних регіонах України.

Для сприяння стійкості енергетичної системи, Кабінет Міністрів України схвалив, за поданням Міністерства енергетики України "Енергетичну стратегію України до 2050 року", де враховані наслідки повномасштабної війни, посилення ролі енергетичної безпеки та зміцнення стійкості енергосистеми. Енергетична стратегія відповідно до Європейського зеленого курсу базується на принципах комплексного підходу до формування та реалізації політики у сфері енергетики, створення умов для сталого розвитку

економіки України. Домінантом Стратегії є наголошення пріоритетності посилення ролі енергетичної безпеки та зміцнення стійкості енергосистеми держави.

Заходи Уряду з підтримки співпраці з міжнародними партнерами щодо перспектив отримання зовнішнього фінансування. Міжнародна допомога залишиться ключовим джерелом фінансування першочергових потреб і дефіциту державного бюджету в тому числі.

Національний банк підтримуватиме тісну взаємодію з Урядом для сприяння залученню необхідного зовнішнього фінансування від міжнародних організацій та країн-партнерів. Ключову роль у покритті бюджетних потреб відіграватиме нова програма МВФ. МВФ, разом із НБУ та Урядом, планують вжити ряд спільних заходів з активізації ринку внутрішніх державних боргових запозичень, що дасть змогу уникнути емісійного фінансування бюджетного дефіциту та підтримати фінансову складову економічної стійкості, як засобу забезпечення економічної безпеки держави.

Заходи Уряду з відновлення інфраструктури та виробництва України. Плани по відновленню України після війни передбачають тісну співпрацю з міжнародними організаціями, оскільки необхідні інвестиції для відновлення інфраструктури та виробництва вимірюються вже сотнями мільярдів доларів США. Реалізація таких програм дозволить прискорити темпи економічного зростання, збільшити доходи населення і знизити безробіття.

У 2022 році Україна отримала 31,1 млрд доларів США іноземних грантів і кредитів, що в середньому становить 3,1 млрд доларів США за місяць війни. Однак виплати не були ні стабільними, ні регулярними, в окремі місяці спостерігалися як надзвичайно високі, так і низькі обсяги фінансування. Нерегулярні виплати зашкодили виконанню бюджету. І США, і ЄС заявляють, що одним із їхніх пріоритетів є надання фінансової допомоги Україні у 2023 році вчасними та стабільними виплатами.

У квітні Україна отримала 5,6 млрд доларів іноземного фінансування. Так, Україна отримала 1,65 млрд дол. США кредиту від ЄС та 1,25 млрд дол. гранту від США. Також надійшов перший транш кредитного фінансування від МВФ у розмірі 2,7 млрд дол. США; на 2023 рік заплановано надходження ще двох траншів.

У травні Україна отримала 3,3 млрд дол. США іноземного фінансування. Зокрема, надійшло 1,6 млрд дол. кредиту від ЄС, 1,25 млрд дол. гранту від Сполучених Штатів та 384 млн дол. кредиту від Світового Банку.

У червні Україна має отримати другий транш кредиту від МВФ розміром 900 млн дол.

Перспективи отримання закладеного в бюджет зовнішнього фінансування (на рівні 38,2 млрд дол. США) поліпшилися з моменту ухвалення проекту бюджету. Однак обсяги фінансування залишаються доволі амбітними. Водночас фактичні обсяги залучень уряду на внутрішньому борговому ринку, урахувавши заходи НБУ та Міністерства фінансів з пошуків цього ринку, можуть виявитися більшими, ніж закладалося в бюджет.

Потреби України в додатковому фінансуванні державного бюджету збільшилися до 59,3 млрд доларів

США. Проте обсяг підтвердженого та отриманого іноземного фінансування на 2023 рік становить лише 41,6 млрд доларів США, на додачу до чого уряд вже випустив ОВДП на 6,8 млрд доларів США. Це створює фінансовий розрив у розмірі 10,9 млрд доларів США.

Частину розриву профінансують за рахунок додаткових випусків ОВДП. Проте це все ще залишить розрив у декілька млрд доларів США, який повинен бути профінансованим додатковими зобов'язаннями з боку зарубіжних партнерів [20].

Обговорення

Однак слід зазначити, що основним припущенням цього досить оптимістичного макропрогнозу НБУ є сподівання на суттєве зниження безпекових ризиків з початку 2024 року, завдяки успішним діям Збройним Силам України. Це сприятиме повноцінному розблокуванню морських портів, шляхів логістичного забезпечення та поверненню в Україну вимушених мігрантів. У прогноз також закладені припущення щодо започаткування нової програми з МВФ, проведення злагодженої монетарної та фіскальної політики, поступового нівелювання квазіфіскальних дисбалансів, зокрема в енергетичній сфері.

Висновки

З наведеного у статті огляду і аналізу проблем стану економіки України та прийнятих Урядом заходів з досягнення фінансово-економічної стійкості економіки в умовах воєнного часу витікає, що прийняті заходи поступово досягають своєї мети, як мінімум на даному етапі, та дають можливість для очікування успішних дій української армії та продовження дослідження стану економіки держави шляхом співставного періодичного аналізу макроекономічних показників. А саме.

1. Незважаючи на форс-мажорні проблеми національної економіки, які раптово виникли з початку агресії РФ проти України, Уряду України вдалося у цілому втримати фінансово-економічну ситуацію в державі під контролем та фінансувати військовий опір агресору.

2. Одним із чинників таких результатів була система заходів, які Уряд планомірно впроваджував задовго до лютого 2022 року, і це дозволило забезпечити запас міцності і стійкості фінансово-економічної системи, здатність її адаптуватися до умов воєнного стану, забезпечити функціонування українського бізнесу, в першу чергу – виробничого сектору національної економіки, та вчасної сплати податків.

3. Для надання спроможності бізнесу, зареєстрованому на тимчасово окупованих територіях або територіях, де велись активні бойові дії, Уряд забезпечив переміщення та реєстрацію близько 19 тис. підприємств на більш безпечних територіях.

Окрім того, за період з березня по червень 2022 року додатково наперед було сплачено 32,9 млрд грн податків до державного бюджету України, які мали б надійти пізніше. Завдяки зусиллям бізнесу податкові надходження до загального фонду держбюджету зросли на 2% проти 2021 року, встановивши 627,7 млрд гривень.

4. Завдяки заходам з підтримання стійкості фінансово-економічної системи держава сьогодні перебуває у значно кращій економічній ситуації,

порівняно з попереднім роком. Інфляція знижується швидшими темпами, ніж прогнозувалось – з 26,6% у грудні 2022 року до 17,9% у квітні 2023 року. Уряд утримується від монетарного фінансування у 2023 році, а прогноз зростання ВВП підвищено до 3,2%.

5. Для забезпечення фінансово-економічної стійкості держави Уряд України запровадив ряд програм, зокрема: кредитування "Доступні кредити 5-7-9%"; державна грантова програма підтримки бізнесу переробної агротехнічної сфери; програма держгарантії на портфельній основі.

6. Міжнародна допомога залишиться ключовим джерелом фінансування бюджетних потреб у поточному році а також дасть змогу підтримувати міжнародні резерви на достатньо високому рівні. Міжнародна допомога від країн партнерів дасть змогу уникнути надмірного емісійного фінансування бюджетного дефіциту та підтримати фінансову складову економічної стійкості, як засобу забезпечення економічної безпеки держави на достатньому рівні.

7. Згідно щоквартального Інфляційного звіту НБУ, за січень 2023 року бізнес і населення продемонстрували високий рівень адаптивності та стійкості у 2022 році, що підтримуватиме економіку і надалі, а початок поступового відновлення економіки прогнозується з 2024 року. Проте високі безпекові ризики все ще обмежуватимуть економічну активність у 2023 році, а дефіцит електроенергії позначатиметься ще й у 2024 році. Важливою передумовою, що дасть змогу уникнути спаду економіки, за підсумками поточного року є підтримка стійкості енергетичної системи.

8. Внаслідок повномасштабної війни російської федерації проти України одним із принципових поглядів Уряду на значимість традиційних складових економічної безпеки держави постає усвідомлення на державному рівні необхідності зміцнення стійкості енергосистеми та посилення ролі енергетичної безпеки як однієї із пріоритетних складових економічної безпеки та національної безпеки у цілому.

9. Відповідно до прогнозу НБУ у 2024-2025 роках економіка відновлюватиметься завдяки зниженню безпекових ризиків та, як наслідок, налагодженню виробничих і логістичних процесів при збереженні значних фіскальних стимулів. Втім, реальний ВВП перебуватиме значно нижче свого потенційного рівня через значні втрати виробничого та людського потенціалу. За оцінками НБУ, у 2024 році економіка зросте на 4,1%, а у 2025 році – ще на 6,4%.

10. Однак слід прийняти до уваги, що основним припущенням досить оптимістичного макропрогнозу НБУ є сподівання на успішні дії Збройних Сил України, започаткування нової програми з МВФ, проведення злагодженої монетарної та фіскальної політики, поступового нівелювання дисбалансів, зокрема в енергетичній сфері в тому числі.

Таким, чином, бізнес і населення продемонстрували високий рівень адаптивності та стійкості. Однак, економічна активність у 2023 році, все ще залишатиметься не достатньо стійкою, поступово поживалюватиметься.

Незважаючи на форс-мажорні обставини, які виникли з початком агресії РФ проти України, Уряду України вдалося втримати фінансово-економічну

ситуацію в державі під контролем. Досягнення міцності і стійкості фінансово-економічної системи, відбулося за рахунок планомірного впровадження Урядом системи заходів, що дозволило адаптувати економіку до умов воєнного стану, забезпечити функціонування виробничого сектору національної економіки і українського бізнесу.

Відповідно до прогнозних показників, у 2024-2025 роках економіка відновлюватиметься завдяки покращенню споживчих та ділових настроїв, активізації інвестиційної діяльності, налагодженню виробничих і логістичних процесів. Однак слід зазначити, що основним припущенням цього досить оптимістичного прогнозу є сподівання на суттєве зниження безпекових ризиків завдяки успішним бойовим діям Збройних Сил України.

Список використаних джерел

1. Концепція забезпечення національної системи стійкості. Указом Президента України від 27.09.2021 року № 479/2021.
2. Деякі питання здійснення оплати товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану. Постанова КМ України від 20.03.2022 р. № 335.
3. Майбутнє безпекове середовище 2030: Стратегічне передбачення. Міністерство оборони України : Київ, 2019. 50 с.
4. Економіка війни: як виглядає сучасний перехід на військові рейки? URL: <https://savelife.in.ua/ua/ekonomika-vijny-uak-vyglydaye-suchasnyj-perehid-na-vijskovi-rejky/> (дата звернення 10.05.2023).
5. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnij-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya> (дата звернення 12.05.2023).
6. Де взяти фінансові ресурси для підтримки воєнної економіки і оборони. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/16/687087/> (дата звернення 12.05.2023).
7. Горбулін В. П., Шеховцов В. С., Шевцов А. І. ОПК України: кроки до стабілізації діяльності та розвитку в умовах гібридної війни. Стратегічна панорама, 2016. № 2. С. 54–62.
8. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Київ : НІСД, 2010. 288 с.
9. Ситник Г. П., Абрамов В. І., Мандрагеля В. А. та ін. Обрунтування концептуальних та організаційно-правових засад розробки паспортів загроз національній безпеці України : навч.-метод. посіб. / за ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2012. 52 с.
10. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: вибр. наук. праці. Київ : НІСД, 2016. 528 с.
11. Смоляннюк В. Ф. Системні засади національної безпеки України. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2018. № 2 (37). С. 107–126.
12. Суходоля О. М. Стійкість енергетичної системи чи стійкість енергозабезпечення споживачів: постановка проблеми. Стратегічні пріоритети. 2018. № 2. С. 101–117
13. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. – Київ : НІСД, 2022. – 532 с.
14. Колонка Міністра фінансів Сергія Марченка для Економічної правди (19.05.2023). <https://www.kmu.gov.ua/news/kolonka-ministra-finansiv-serhii-marchenka-dlia-ekonomichnoi-pravdy-19052023> . Дата звернення 28.05.23 року.
15. Макроекономічний прогноз до Інфляційного звіту, січень 2023 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Macroeconomic_Forecast_table_2023_01 (дата звернення 28.05.23 року).
16. Ухвалено за основу законопроект щодо забезпечення стабільного функціонування підприємств ОПК. <https://armyinform.com.ua/2022/05/03/prinyato-za-osnovu-zakonoprojekt-shhodo-zabezpechennya-stabilnogo-funkcionuvannya-pidpryemstv-opk/> (дата звернення 28.05.23 року)
17. Ситуація в енергетиці. Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України, опубліковано 05 травня 2023 року. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/5-travnia-sytuatsiia-v-enerhetytsi> (Дата звернення 28.05.23 року).
18. Трекер економіки України під час війни. Лаконічний формат щомісячних досліджень про стан економіки України від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. URL : <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення 11.06.23.)
19. Національний банк прогнозує зниження інфляції в цьому році та повноцінне відновлення економіки з 2024 року – Інфляційний звіт 02.02.2023 року URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prognozuje-znijennya-inflyatsiyi-v-tsomu-rotsi-ta-povnotsinne-vidnovlennya-ekonomiki-z-2024-roku-inflyatsiyiy-zvit> (дата звернення 28.05.23 року)
20. Трекер економіки України під час війни . Самойлюк М. Дослідження URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення 28.05.23 року).

PRESERVATION OF FINANCIAL AND ECONOMIC STABILITY AS A GUARANTEE OF STABILIZATION OF THE STATE'S ECONOMY AND RELIABLE FINANCIAL SUPPORT FOR DEFENSE AND SECURITY NEEDS IN THE CONTEXT OF FULL-SCALE RUSSIAN AGGRESSION AGAINST UKRAINE

Yuliia Lutsyk (Candidate of Economic Sciences, Associate Professor)

<https://orcid.org/0000-0002-1486-2336>

Oleksandr Demenev (Candidate of Technical Sciences)

<https://orcid.org/0000-0003-2804-1456>

Pavlo Parkhomenko (Candidate of Economic Sciences)

<https://orcid.org/0000-0002-1026-3723>

Vadym Telehin

<https://orcid.org/0000-0001-6896-3848>

The National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The article considers the urgent problem of preserving and maintaining financial and economic stability as a means of ensuring the economic security of the state and the ability to reliably finance the needs of security and defense in the context of Russia's full-scale aggression against Ukraine. It is shown that, contrary to the enemy's expectations and to the surprise of international partners, Ukraine's economy has shown resilience, flexibility, ability to adapt to the conditions of martial law in the country and the ability to meet the needs of the armed forces and other components of the security and defense sector. The author analyzes the Government's measures to ensure financial and economic stability, reduce the negative inflationary impact on business activity and the importance of international assistance as one of the sources of financing budgetary needs in the current year.

Keywords: *economic losses, economic adaptation, inflation report, tax policy, financial and economic sustainability, defense and security, discount rate, energy security.*

References

1. The concept of ensuring the national system of sustainability. By Decree of the President of Ukraine dated September 27, 2021 No. 479/2021.
2. Some issues of payment for goods, works and services to meet the needs of the security and defense sector under martial law. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 335 of March 20, 2022.
3. Future Security Environment 2030: Strategic Foresight. Ministry of Defense of Ukraine: Kyiv, 2019. 50 c.
4. The economy of war: what does the modern transition to military rails look like? URL: <https://savelife.in.ua/ua/ekonomika-vijny-yak-vyglyadaye-suchasnyj-perehid-na-vijskovi-rejky/> (access date 05/10/2023).
5. War economy and post-war economic development of Ukraine: problems, priorities, tasks. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorityty-zavdannya> (access date 05/12/2023).
6. Where to get financial resources to support the military economy and defense. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/16/687087/> (access date 05/12/2023).
7. Horbulin V. P., Shekhovtsov V. S., Shevtsov A. I. Defense Forces of Ukraine: steps towards stabilization of activities and development in conditions of hybrid warfare. Strategic Panorama, 2016. No. 2. P. 54–62.
8. Gorbulin V.P., Kachynskiy A.B. Strategic planning: solving national security problems. Kyiv: NISD, 2010. 288 p.
9. Sytnyk G. P., Abramov V. I., Mandragelya V. A. and others. Grounding of the conceptual and organizational and legal foundations of the development of passports of threats to the national security of Ukraine: educational method. manual / edited by G. P. Sytnyk. Kyiv: NADU, 2012. 52 p.
10. Vlasjuk O. S. National security of Ukraine: evolution of domestic policy problems: select. of science labor Kyiv: NISD, 2016. 528 p.
11. Smolyanyuk V. F. System principles of national security of Ukraine. Bulletin of the National University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise". 2018. No. 2 (37). P. 107–126.
12. Suhodolya O. M. Stability of the energy system or stability of energy supply to consumers: problem statement. Strategic priorities. 2018. No. 2. P. 101–117.
13. Reznikova O. O. National stability in the conditions of a changing security environment: monograph. – Kyiv: NISD, 2022. – 532 p.
14. Column of Minister of Finance Serhiy Marchenko for Economic Truth (May 19, 2023). <https://www.kmu.gov.ua/news/kolonka-ministra-finansiv-serhiia-marchenka-dlia-ekonomichnoi-pravdy-19052023>. Date of application 05/28/23.
15. Macroeconomic forecast for the Inflation Report, January 2023. National Bank of Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Macroeconomic_c_Forecast_table_2023_01 (date of application 05/28/23).
16. The draft law on ensuring the stable functioning of defense industry enterprises was adopted as a basis. <https://armyinform.com.ua/2022/05/03/pryinyato-zasnovu-zakonoprojekt-shhodo-zabezpechennya-stabilnogo-funkcionuvannya-pidpryemstv-opk/> (date of application 05/28/23).
17. The situation in energy. Communications Department of the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine, published on May 5, 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/5-travnia-sytuatsiia-v-enerhetytsi> (Last appeal dated 28.05.23).
18. Трекер економіки України під час війни. Лаконічний формат щомісячних досліджень про стан економіки України від початку повномасштабного вторгнення рф в Україну. URL : <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення 11.06.23.)
19. The National Bank predicts a decrease in inflation this year and a full recovery of the economy from 2024 - Inflation Report 02.02.2023 URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zvit> (date of application 05/28/23).
20. Tracker of the economy of Ukraine during the war. Samoiluk M. Research. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (date of application 05/28/23)